

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Rok Aleksander Brstovšek

Rock glasba v očeh Rimskokatoliške cerkve

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Rok Aleksander Brstovšek

Mentor: izr. prof. dr. Peter Stanković

Rock glasba v očeh Rimskokatoliške cerkve

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

Vsem, ki ste mi pomagali na tej poti. Vi veste, kdo ste.

Rock glasba v očeh Rimskokatoliške cerkve

Diplomsko delo se ukvarja z odnosom med Rimskokatoliško cerkvijo (RKC) in nekaterimi rockovskimi izvajalci. RKC zagovarja tradicionalne vrednote, ki je v nasprotju z vrednotami in ideologijo rockovske kulture. Slednja je pridobila veliko oboževalcev, ki so prevzeli moto: *seks, droge in rock 'n' roll*. Pozneje so se začeli pojavljati rockovski izvajalci, ki so z vsebinami oporekali delovanju RKC, nekateri med njimi tudi na zelo provokativne načine. V številnih primerih se je odzvala burno in je glasbene izvajalce obtoževala satanizma, hudodelstva in širjenja napačnih vrednot med ljudi. Mnogokrat so bile razlage izvajalcev, zakaj so izdali provokativen umetniški izdelek, preslišane. V diplomski nalogi pa bo zajeto celotno dogajanje, zakaj so se glasbeniki odločili za izdajo provokativne vsebine, in tudi odzivi cerkve. Raziskava izbranega primera se osredotoča na razmere med RKC in rockovskimi glasbeniki v Sloveniji. V preteklih letih so namreč glasbeniki izdali več kontroverznih vsebin. Domači primeri se niso kaj prida razlikovali od tujih. Zgražanje in obtožbe hudodelstva so bile značilna obramba RKC pred kritikami teh skupin. Pogosto cerkvena stran ni bila pripravljena poslušati pojasnil glasbenikov.

Ključne besede: rock, satanizem, Rimskokatoliška cerkev, vrednote.

Rock music through the eyes of Roman Catholic church

The diploma thesis deals with the relationship between the Roman Catholic church (RCC) and some rock artists. RCC advocates the traditional values, on the other hand, the rock as part of popular culture gained a lot of fans who have taken the motto Sex, drugs and rock 'n' roll. Later then began appear rock artists who contradict content of the RCC questioned the operation, some of them even in very provocative ways. RCC has in many case react violently and musicians accused of Satanism, crimes and the spreading of false values among people. In many cases, contractors were explanations as to why they released a provocative artwork, missed. The thesis will be covered by the whole scene, why did the musicians decided to issue provocative content, and the responses of the RCC. The case study focuses on the situation between the RCC and rock musicians in Slovenia. In recent years, there were a lot of times musicians have issued controversial content. Examples of the Slovenian is not much of a distinction with examples from abroad. RCC outrage and accusations of crimes were characterized by defending the RCC against the groups. Often in these cases, the church site was not ready to listen to explanations of musicians.

Key words: rock, satanism, Roman Catholic church, values.

KAZALO

KAZALO.....	5
1 UVOD.....	6
2 KRŠČANSTVO.....	8
2.1 NAUK RIMSKOKATOLIŠKE CERKVE.....	8
2.2 DESET BOŽJIH ZAPOVEDI IN SEDEM SMRTNIH GREHOV.....	10
3 POPULARNA KULTURA.....	12
3.1 POPULARNA GLASBA.....	14
3.2 ROCK.....	15
4 ROCK GLASBA IN CERKEV.....	16
4.1 CERKVENA GLASBA – GOSPEL.....	16
4.2 KRŠČANSKI ROCK.....	17
4.3 SATANIZEM.....	18
4.4 SPREOBRNJENCI.....	20
5 ANALIZA CERKVE IN ROCK V SLOVENIJI.....	21
5.1 NOCTIFERIA.....	22
5.2 LAIBACH.....	23
5.3 STRELNIKOFF.....	25
6 SKLEP.....	27
7 LITERATURA.....	30

1 UVOD

Obstajata dva razloga, zakaj sem se odločil za diplomsko nalogo s cerkveno tematiko. Spor z duhovnikom, h kateremu sem sam pripomogel v adolescenci, ravno nekje v času opravljanja svete birme, mi je korenito ostal v spominu. Sporekla sva se o skupini Metallica, ker jo je duhovnik označil za neprimerno in glasbo satanistov. Gre za skupino, ki je še vedno ena meni ljubših in mi je vzbudila tudi željo po ustvarjanju glasbe.

Sveto birmo sem takrat sicer opravil, a z duhovnikom sva zaradi glasbenega nestrinjanja ostala na nasprotnih polih. Spomin na najin spor bom v diplomski nalogi uporabil kot nekakšno iztočnico za raziskovanje odnosa slovenske Rimskokatoliške cerkve (v nadaljevanju RKC) do rockovske kulture.

Na odločitve, da se lotim razumevanja stališč RKC do rocka, so vplivali tudi nekateri dogodki, ki so se zgodili na področju popularne glasbe, v katerih je prišlo do trenj med glasbenimi izvajalci in RKC. Kar se mi zdi najbolj zanimivo, je predvsem to, da je že provokacije glasbenih izvajalcev katoliška stran vedno ocenila za krivoverska dejanja. Zanimivo je, koliko prahu je dvignila izjava legendarnega beatla Johna Lennona, ki je izjavil, da je skupina The Beatles bolj popularna od Jezusa!

Podobne izjave drugih glasbenikov z željo, naj bi (p)ostale markantne, so velikokrat seveda strateško načrtovane z namenom, da bi glasbenikom povečale prepoznavnost in bi tako postali bolj priljubljeni. RKC pa na take dogodke reagira skrajno konservativno, kot da bi se bala, da je njena dominantnost ogrožena. Slednja s svojimi odzivi sočasno postavi izvajalca v središče pozornosti, kar je navsezadnje namen popularne glasbe. Vse skupaj je na prvi pogled videti, kot da sledi principu 'volk sit in koza cela'. A zakaj ob vseh drugih zares grozljivih dogodkih, ki jih povzroča človek človeku in jim je priča tudi Vatikan, RKC ostro obsoja glasbenike, umetnike, ki slabo energijo sproščajo prek univerzalnega jezika, to je glasbe. Najsi bo kakršnakoli že.

V diplomski nalogi bom iskal slovenske izvajalce, ki s svojimi 'notami' sprožajo reakcije RKC.

Zanima me predvsem, kakšni so bili tovrstni odzivi Cerkve. V začetku bom predstavil krščanstvo in navedel vrednote, ki jih ta vera izpostavlja ali za hvalevredne ali božjeskrunske. V nadaljevanju bom opredelil pojem popularna kultura, podrobneje popularno glasbo, ter katere vrednote zastopa in kateri so njeni glavni cilji. Kot del popularne glasbe bom predstavil rock glasbo. Za lažjo analizo slovenskih primerov bom s primeri ponazoril odnos med obema. Predstavil bom kontroverzne dogodke, v katere so bili vpeti številni svetovno znani glasbeni izvajalci, ter pojasnil njihovo ozadje in stališča obeh strani. Dotaknil se bom tudi satanizma v glasbi in t.i. spreobrnjenecv, ki so bili najprej 'poredni fantje', pozneje pa v sebi našli Boga.

Predmet proučevanja bodo posamezni dogodki, ki so se zgodili v Sloveniji. Z analizo bom poskušal ugotoviti, na kakšen način je izvajalce ali dogodke označila cerkev in zakaj so (bili) tako zaznamovani. Zaradi omejenega prostora, namenjenega analizi, se bom posvetil trem primerom, ki so se mi zdeli najzanimivejši in so po mojem mnenju tudi v javnosti vzbudili največ zanimanja. Iz tega sem razvil raziskovalno vprašanje: **Na kakšen način se RKC odzove na kontroverzna dejanja v rock glasbi?** Prav tako me zanima: **Kdaj RKC takšno dejanje označi za satanistično ter ali kontroverzna dejavnost rockerjev pomenijo zgolj nasprotovanje cerkvi in zlasti njenemu delovanju.**

RKC me vedno znova preseneča, saj po eni strani pravi, da smo pred Bogom vsi enaki in da nihče ne bi smel delati razlik med ljudmi. A zanimivo je, da ravno z delitvijo na nas in njih dela razlike na način: »Mi smo pravi in dobri, oni pa slabi in zlobni.« Po drugi strani pa ravno tem 'sejalcem slabega' delajo najboljšo možno promocijo.

2 KRŠČANSTVO

2.1 NAUK RIMSKOKATOLIŠKE CERKVE

Papež Pij IX.¹, ki je poudarjal tradicijo katoliške cerkve, je že v svojem obdobju opozarjal ljudi na nekatere ideje, ki bi lahko bile nevarne za obstoj RKC. Takrat se je kot prva nevarnost zanjo pojavil naturalizem, ki je po njihovem mnenju želel izločiti vero iz javnega življenja. Opozarjal je nekatere dele družbe, ki niso pripadali krščanstvu, da bi jih lahko napadli nasprotniki krščanstva. To bi pomenilo nevarnost človekovim temeljnim vrednotam. »Kjerkoli namreč izgine vera iz družbenih odnosov, potemni ter izgine resničen pojem pravičnosti in človekovih pravic; materialna sila nadomesti v takem primeru pravico« (Kremžar 1998).

Papež Leon XIII.² je dejal, da morajo RKC in njeni duhovniki usmeriti vse moči na vzgojo ljudi v krščanskem duhu, saj bodo le tako lahko premagali zlo, ki jim grozi. Po njegovem je evropska družba vselej izhajala iz krščanskih načel, zato je lahko družbene napetosti in težave premagala le s krščanstvom. »Religija je skupnost najvišjih vrednot, idealov in ciljev, ki dajejo smisel delovanju in življenju pripadnikov določene družbe« (Kerševan 1970, 94). Pomemben del katoliškega nauka je poleg Svetega pisma tudi izročilo RKC, ki razglša božje delovanje v skupnosti verujočih v vseh časih (Kremžar 1998).

Zgodovinsko delovanje RKC v družbi je zelo pomembno, še posebej v zadnjem stoletju, v katerem naj bi družbeni nauk narekovala predvsem ona. V primerjavi z drugimi institucijami ima RKC možnost poučevanja verouka, kar je njena prednost pred drugimi. Prek verouka lahko duhovniki prenašajo cerkveni nauk med otroke. Starši katoliških družin so dolžni svoje otroke učiti v katoliški veri, nasprotno pomeni kršenje pravil: »Če katoliški starši ali njihovi namestniki dajo otroke zavestno vzgajati v nekatoliški veri, storijo kaznivo dejanje« (Slatinek 2010, 31).

Katoliški družbeni nauk ponavadi vsebuje moralna navodila, ki veljajo in so aktualna, dokler traja

---

¹ Papež Pij IX. (Giovanni Maria Mastai-Feretti) je bil 256. papež in je Vatikanu vladal od 1846 do 1878.

² Papež Leon XIII. (Gioachino Vincenzo Raffaele Luigi Pecci) je bil 257. papež in je Vatikanu vladal od 1878 do 1903.

družbeni sistem, v katerem so bila napisana. Vsak človek ima sicer ob stvarjenju že »po naravi postavljene temeljne vrednote, ki so enake temu, kar uči krščanski nauk« (Juhant 1994, 11). Vendar vsak sistem sestavljajo posamezniki, ki pa se vsaj malo razlikujejo med seboj. Vsak razmišljajoči človek ima določene vrednote, ki jih upošteva in jim sledi. Razlike med njimi pa omili družba, zato tudi razlike med posameznimi katoličani niso tako zelo velike. »Katoličan se od drugih razlikuje samo po tem, da izhaja v svojem delovanju iz vere in pogledov na življenje, ki jih le-ta vere predpostavlja« (Stres 1991).

Zaradi tovrstnih razlik med posamezniki se je cerkveni nauk razširil na celotno družbo. Družbeno življenje je sestavni del človeškega življenja, zato družbeni nauk sodi med bistvene sestavine krščanskega pogleda na življenje. Vodstvo RKC svoje poglede na družbena vprašanja črpa iz naukov Svetega pisma in pravil narave, t.i. naravnega prava. O slednjem govorimo, ko razmišljamo o človeku in pravičnih medosebnih odnosih (Stres 1991).

Pravični medosebni odnosi pa niso možni brez morale, zato RKC svoj nauk zagovarja z moralnega stališča. Morala se pojavlja v interakcijah med ljudmi, zato odnosom lahko rečemo moralni odnosi. Pokažejo kakovost življenja, ki ni odvisna le od zdravja, dolgega življenja, užitkov in materialnih dobrin, temveč jo opredeljujejo moralne vrednote. »Velik del krščanskega razmišljanja o morali je bil zelo podoben moralizmu; cel kup dolžnostnih zapovedi in prepovedi, ki silijo trmaste ljudi k neveseli in nevoljni pokorščini« (Sadgrove 1987, 379). Obstajajo različne situacije, v katerih morajo ljudje izbrati pravilne in moralne rešitve. Zato morajo poznati vrednote in imeti merila, ki se jih morajo naučiti. Krščanski družbeni nauk so zahteve o delovanju kristjana v njegovem družbenem življenju. »Priznavanje stvarnika kot najvišje vrednote, ki je nad njim in zunaj njega, da kristjanovemu pogledu na osebno in družbeno življenje posebno usmeritev« (Kremžar 1998).

Vsak človek, ki ima jasno predstavo o moralnih in drugih načelih, je vsaj toliko strpen kot drugi ljudje. RKC uči, da morajo biti ljudje samozavestni in odprti, da bodo zmožni sprejeti drugačnost. Če so ljudje negotovi in se počutijo ogrožene, se pojavi nestrpnost do drugače mislečih. »V sebi negotov človek se še posebej boji soočanja z drugačnimi pogledi« (Stres 1991). Zato RKC zagovarja, da si je treba prizadevati za jasna stališča, a hkrati spoštovati svobodo drugače mislečih. Ljudje, ki jih vodi katoliški nauk, so po prepričanju RKC strpni in odprti za drugačnost, saj se zavedajo obstoječih razlik med ljudmi. Po krščanskem nauku so vsi ljudje enaki, njihov edini pravi in popolni gospodar pa je Bog. »V moči vere hodijo za Kristusom k uresničevanju takšne družbe na

zemlji, ki ne izključuje nikogar, ampak sprejema vse ljudi kljub njihovim razlikam« (Juhant 1994, 11). Zato lahko ljudi sodi le Bog, človek pa se mora truditi, da se mu približa (Stres 1991).

Po drugi strani pa nihče ni vedno zvest verskim moralnim spoznanjem, kar je posledica človekove ranjene narave. Človek se lahko hitro spozabi in pozabi na nekatere vrednote. V Kristusovem nauku ni konkretnih socialnih zakonov, vsebuje le smernice, ki kažejo pravilen odnos z Bogom in bližnjim. Potemtakem je človek še vedno svoboden in prepuščen sam sebi, ko se odloča, kako bo deloval v svojem življenju. Človek je po mnenju RKC razklan med dobrim in slabim, a mu pri odločanju pomaga Bog, da bi ga pripeljal do popolnosti. RKC zato uči, da mora vsak kristjan poskušati biti dober, usmiljen in pravičen. Nekatere cenjene vrednote izhajajo iz človeškega duha, ki mu jih je podaril Bog, vendar zaradi pokvarjenosti človeškega srca velikokrat niso upoštevane, zato se morajo ljudje očiščevati. »Kajti če človek gleda v svoje srce, odkriva, da je nagnjen tudi k zlu in pogreznjen v mnogokatero zlo, ki ne more izvirati od njegovega dobrega Stvarnika« (Valenčič 1994).

V vseh kulturah in družbah obstajajo različne vrednote. Ljudje z različnimi ozadji morajo skupno delovati, kar pa ponekod uspešneje poteka kot drugod. Pojavljajo se namreč velike razlike med kulturami, ki imajo seveda medsebojno različne vrednote. Vzemimo za primer smrtno kazen. RKC bi lahko rekla, da si človek jemlje pravico do odločanja o posameznikovem življenju. Kerševan poudarja, da osnovne norme medčloveškega, družbenega sožitja najdemo v vseh družbah, tudi če imajo druge religije. Nekatere vrednote in norme se pojavljajo povsod, a jih vsi ne upoštevajo enako. Ubijanje v vojnah je namreč dovoljeno tudi v krščanskih deželah (Kerševan 1970).

Čeprav naj bi za posameznika obstajala določena splošna pravila, ki naj bi se jih držal, se včasih zdi, da se jih niti sama institucija ne drži.

2.2 DESET BOŽJIH ZAPOVEDI IN SEDEM SMRTNIH GREHOV

Kot vse družbene institucije ima tudi RKC svoja pravila, po katerih se ravna. Po njih na bi človek, ki jih upošteva, živel srečno in dobro in bil hkrati tudi vzoren kristjan. Ta pravila RKC so znana kot deset božjih zapovedi. Po pričevanju Svetega pisma, na katerega se RKC sklicuje, bo človek, ki ne

bo upošteval zapovedi, končal v peklu. Kot že ime pove, obstaja deset božjih zapovedi³, vendar bom zaradi navezovanja na temo, podrobneje opisal le prvi dve.

Prva zapoved je: »Veruj v enega boga!«, »Ne imej drugih bogov poleg mene!« (Mojzes v Svetem pismu 1975). Mišljeno je verovanje v enega boga, ker naj bi bil le-ta ljubosumen, zato nagovarja vernike »k lojalnosti do določenega in enotnega (božjega) kodeksa« (Ihan 2000). S tem pa RKC že nakazuje možnost, da obstaja več bogov, čeprav naj bi živeli v dobi monoteizma, ki pomeni verovanje v enega boga. Po drugi strani je to mogoče razumeti tudi drugače: če obstaja dobri bog, lahko obstaja tudi slabi bog, in sicer za vzpostavitev ravnotežja. »To pa pomeni, da vlada med bogovi nekakšna medsebojna tekmovalnost in je v tej tekmi moč posameznega boga vsaj deloma odvisna od človeške lojalnosti do njega« (Ihan 2000). Človek mora verovati v krščanske resnice, saj drugače gre za krivoverstvo. Katoliška vera namreč narekuje, da je treba verovati v vse, kar pravi božja beseda, obenem pa se mora človek izogibati vsem trditvam, ki temu nasprotujejo. Človek lahko v nasprotnem primeru popolnoma zavrne Boga, kar je za RKC najhujša kršitev, ki jo lahko stori. Če zavrača verske resnice in krščansko vero v celoti, pomeni, da je odpadel od vere, kar je hud greh proti Bogu. »Odpad od vere (apostasija) je najhujša oblika zavrnitve Kristusa« (Slatinek 2010, 17).

Druga zapoved RKC je: »Ne skruni božjega imena!«, kar pomeni, da se proti Bogu ne sme govoriti. »Ne izgovarjaj po nemarnem imena GOSPODA, svojega Boga, kajti GOSPOD ne bo pustil brez kazni tistega, ki po nemarnem izgovarja njegovo ime!« (Mojzes v Svetem pismu 1975). Bogokletje, ki je pogosto dejanje, pomeni tudi sovraštvo do vere in RKC. Bogokletje je velik greh in veliko kaznivo dejanje. Mednje spadajo tudi številna nemoralna dejanja, ki se jih ljudje poslužujejo z različnimi sredstvi družbenega obveščanja. Človek lahko uporablja le tisto, kar je človeško, in se ne sme posluževati tistega, kar je v območju božjega. »Zlasti zato, ker je območje božjega ljudem tako potrebno in dragoceno, da ga nihče nima pravice izrabljati, onesnaževati in uničevati zaradi svojih malih, človeških interesov« (Ihan 2000).

Kristjani poznajo poleg desetih božjih zapovedi (Sinajski kodeks) še sedem smrtnih grehov⁴, katerim se morajo izogibati. Za razliko od desetih božjih zapovedi pa sedmih smrtnih grehov ni

---

³ Vseh 10 božjih zapovedi po vrsti: Veruj v enega Boga, ne skruni božjega imena, posvečuj gospodov dan, spoštuj očeta in mater, da boš dolgo živel in ti bo dobro na zemlji, ne ubijaj, ne kradi, ne nečistuj, ne pričaj po krivem, ne želi svojega bližnjega blaga in ne želi svojega bližnjega žene.

⁴ Napuh, lakomnost, nečistost, nevoščljivost, požrešnost, jeza, lenoba

določil Bog, temveč RKC v 4. stoletju našega štetja. Ti grehi so nastali zaradi subjektivnega Kristusovega nauka o ljubezni in odpuščanju. »Dokler je bil greh v preglednem območju prava in stvarnih dejanj, je bilo o njem lahko soditi; ko pa je zaradi Kristusa zadrhl v mehke, subjektivne plasti človeških psihologij, vrednot, principov, bolečin in želja, pa Sinajski kodeks ni več zadoščal« (Ihan 2000). Kot primer navaja prostitutko, ki je bila lahko zakrknjena grešnica ali pa le nesrečna zapeljana naivnica. Problem pa je RKC videla v tem, ker se je lahko svojega dejanja kesala in se ga sramovala, a vseeno samo ob misli nanj uživala. Zato po Sinajski kodeks ni mogel več zadoščati. (Ihan 2000).

3 POPULARNA KULTURA

»Množična kultura je popularna kultura, ki je proizvedena z industrijskimi tehnikami masovne produkcije in jo za dobiček tržijo za množični trg« (MacDonald v Strinati 1996). Množična kultura je nasprotna visoki kulturi, njen začetek pa je vzporeden z začetkom industrializacije. V času pred industrializacijo so obstajale splošno znane in sprejete norme, ki so omogočale hierarhičnost. S pojavom industrializacije se je položaj spremenil, saj so ljudje postali individualisti. Popularna kultura je postala množična, ko je s pomočjo tehnologije prišla v domove ljudi. Celoten napredek v tehnologiji in družbi je začel izpostavljalati slavne posameznike. »Fenomen slave torej ni le rezultat pogojev proizvodnje, distribucije in trženja v popularnokulturnih industrijah, temveč je izraz družbene in kulturne modernizacije, torej ni le ekonomski, temveč je tudi kulturni fenomen.« (Luthar 2008, 11). Kultura se je preoblikovala, ko so ljudje na vrhu hierarhičnih lestvic začeli ustvarjati kulturo, kar pomeni, da je prišlo do nezavednega podrejanja nižjih slojev. Korporacije so prevzele prevlado tako nad potrošniki kot tudi ustvarjalci, zato so postali del sistema. Popularna kultura je začela z industrializacijo postajati vplivnejša od visoke umetnosti. Nasprotno od elitne kulture je bila popularna dostopna širšim množicam (Strinati 1996).

V primerjavi z visoko umetnostjo naj bi šlo pri množični kulturi za cenene izdelke, ki nimajo nobene moralne in umetniške vrednosti, saj sta pomembna le zabava občinstva in čim večji profit. Kulturni produkti so postali materialni produkti, ki se morajo čim bolj množično prodajati. Šlo je za izdelke, ki so bili visoko predvidljivi, vsiljeni prek množičnih medijev, vendar je manjkal kritični odnos do teh kulturnih produktov. Problematični učinki naj bi bili izničevanje estetskih kriterijev za

ločevanje med kakovostnim in nekakovostnim, saj šteje le zabavno in prijetno. Potrošniki so postali mentalno lenobni, pojavlja se moralna plehkost ter množično opuščanje visoke kulture na račun množične. (Stanković 2006, 17-18)

Namen množične kulture je predvsem zabavati širok krog ljudi. »V tem kontekstu naj bi torej množična kultura zanikovala vse dotedanje estetske kriterije ter silila njene uporabnike v duhovno, moralno in kreativno lenobo« (Bulc 2004, 35). S prevzetjem simbolov množične kulture, se v vsakem posamezniku sprožijo predstave, s katerimi se poistoveti. Popularna kultura človeka izrablja, saj mu daje le lažno moralno podporo, in želi ljudi le sproščati, da bi pozabili na vsakdanje skrbi. Podpira vsakdanje življenjske norme, saj v njenih vsebinah ponavadi dobro premaga zlo, ter poskuša biti čim lažje razumljiva širši skupini ljudi. Hkrati je lahko samo ona ugajala vsem starostim, razredom, rasam in področjem, obema spoloma, vsem razpoloženjem, kulturam in vrednotam (Bulc 2004).

Leavisovci so popularno kulturo poimenovali za množično in jo opisovali kot značilno v 20. stoletju, in to brez moralne resnosti in estetske vrednosti. Razumeli so jo kot množično proizvodnjo za množično občinstvo in ji očitali neavtentičnost, saj ni izražala resničnih izkustev posameznikov ali skupine, ker je bila narejena le za denar, kar pomeni, da so jo ustvarili v skladu s pričakovanim okusom množice. »Množično umetnost se proizvaja za dobiček in stremljenje za dobičkom določa njeno obliko in vsebino« (Firth 1986, 52). Množična kultura poskuša najti sredino med občinstvom, ker poskuša zajeti čim večji del ljudi. Kakovost merijo po kriteriju, koliko uspeha je požela določena vsebina. Po Bulcu se kulturna industrija naj ne bi razlikovala od drugih industrijskih panog in bi zato izkazovala značaj tekočega traku (Bulc 2004).

Adorno, pripadnik frankfurtske šole, ki je izhajala iz Marxovih idej, je razvil koncept kulturne industrije. Tu so kulturni proizvodi narejeni za trg, s katerimi moderna država, množični mediji in popularna kultura izvajajo neke vrste družbeno kontrolo. Pri tem je čim bolje, da je teh kulturnih proizvodov čim več. »Oblast ne deluje le skozi politične institucije in politično komuniciranje, temveč je, kot bi dejal Foucault, kapilarna, vključena v vse družbene interakcije, posebej tam, kjer se naturalizirana kot samoumevnost in zdrav razum« (Luthar 2008). Glavna motivacija je dober zaslužek, in sicer da za čim manj denarja poskušajo iztržiti maksimum (k čemur pripomore standardizacija izdelkov), posledica pa so proizvodjanja različnih enakosti (t.i. psevdo-individualizacija). Zato so pripadniki frankfurtske šole trdili, »da je temeljna značilnost kulture

njena industrijska proizvedenost, pri čemer površinska različnost med posameznimi izdelki zgolj prikriva dejstvo, da so v resnici vsi enaki.« (Stanković 2006). Zanje je bila visoka umetnost vir zaupanja, navdih za spreminjanje družbe, medtem ko so množično kulturo imeli za tisto, ki se sprizajni s situacijo in naredi potrošnike impotentne. »Umetnosti je dovoljeno preživeti samo, če se odreče pravici biti drugačen in se integrira v vsemogočno domeno profanega ...«. (Adorno v Firthu, 1986, 54)

3.1 POPULARNA GLASBA

Popularna glasba je zelo pomemben del človekovega življenja. Gre za velik del popularne kulture, ki pomembno vpliva na posameznika. Sam pojem popularna glasba se je zgodovinsko spreminjal, saj je bila sprva namenjena mladim, pozneje pa najbolj prodajana zvrst. Razvoj tehnologije in mediji so spremenili pomen glasbe. Z razvojem reprodukcije je glasba postajala čedalje pomembnejša dobrina v življenju ljudi, se družbeno strukturirala in je tako pridobivala na pomenu. V glasbi so ponavadi zajete tudi vrednote, ki pomembno vplivajo na posameznika in njegovo dojemanje sveta. Pojem popularne glasbe je treba proučevati celostno in upoštevati njen zgodovinski in družbeni vidik. Popularna glasba je bila kot del popularne kulture idealna za nadzor ljudi, zato so jo uporabljali kot sredstvo za doseganje ciljev elit. »Pop glasba je množični medij za upravljanje s človeškim razmišljanjem« (Nash v Du Noyer 2004, 8).

Gre za zapleten proces ustvarjanja, kjer številni posamezniki poskušajo pri poslušalstvu vzbuditi določena čustva. Namen popularne glasbe je ustvariti zvezdnika. V ta namen pa je treba ugotoviti, kako publika dojema njene pomene. »V zgodovini vseh oblik popularne glasbe, od razvoja industrijskega kapitalizma naprej, se pojavlja problem (čeprav na različne načine) odnosa med glasbo kot sredstvom popularnega izražanja in sredstvom za služenje denarja« (Firth 1986, 49).

Tako kot vse industrije je tudi glasbena usmerjena v dobiček. »Družbe gramofonskih plošč malo zanima, kakšno obliko dobi glasba, dokler jo lahko organizirajo in nadzorujejo tako, da zagotavlja dobiček – glasbo in glasbenike lahko paketirajo in prodajajo ne glede na njihove stile« (Firth 1986 43). Popularna glasba mora biti po okusu množic, to pa pomeni, da ne sme preveč izstopati. Držati se mora glavnih moralnih načel, ki jih večina ljudi podpira. Po drugi strani pa mora drezati in preizkušati nekaj novega.

Adorno je trdil, da je glasba potrošno blago in je zato bolj sredstvo kot cilj. Ideološki učinek je, da je družbena zavest uspavana. »Standardizacija pomeni, da si postajajo popularne pesmi čedalje bolj podobne, njihovi deli, verzi in refreni zamenljivejši, medtem ko psevdoindividualizacija zamaskira ta proces s tem, ko prikaže pesmi bolj raznolike in medsebojno izrazite« (Strinati 1996). Umetnost je tako postala zabava, ustvarjanje pa komercialni poskus, s katerim se poskuša privabiti čim večje število potrošnikov. Po Adornu v glasbeni industriji ni merilo morala ali umetnost, temveč popularnost. Bil je goreč nasprotnik popularne glasbe in pristaš zahodne klasične glasbe. Menil je, da se pojavlja glasbeni fetišizem, kjer glasbeni deli, instrumenti in vokal postajajo fetiši brez celote. Namesto s celotami skladatelji lovijo poslušalstvo z deli skladb ali refreni, ki so melodični. Tako naj bi tudi radio uničil glasbo, saj je le-ta predvajala le predvidene vzorce, ki so si bili medsebojno podobni (Bulc 2004).

Nekateri pravijo, da se tudi v sodobnem času pojavlja drugačnost, kot je velik hit, ki poteši množice, lačne nekaj novega. Dober sodobni primer je Lady Gaga, ki je danes zaradi svoje kontroverznosti in neposrednosti na vrhuncu slave. Se pa na tem mestu odpira vprašanje, ali gre res za nekaj novega ali le za ponavljanje starih vzorcev, zapakiranih v moderno embalažo.

3.2 ROCK

Nastanek rocka, ki ga poznamo v današnji obliki, povezujejo strokovnjaki z držo in zavestjo mladih v času, ko so v Vietnamu vojaške akcije uhajale izpod nadzora. Rock glasba se je razvila iz rock'n'rolla, črnske glasbe in countryja s podporo množičnih medijev. »Rock glasba v svoji standardni obliki zasedbe z eno ali dvema kitarama, basom, bobni in vokalom je bila dolga desetletja tista oblika glasbenega izražanja, ki je v povezavi s kulturo kreativnosti in nekonvencionalnosti bila polje drugačnega in provokativnega mladinskega delovanja« (Stankovič 1999, 44). Sočasno se je spremenil tudi šolski sistem, ki je omogočal daljše šolanje. Velik prispevek k rojstvu rock'n'rolla je prispevala tehnologija, ki je takrat omogočila izume novih instrumentov in opreme. Rock je postal alternativa popu. »Greil Marcus meni, da je bil rock'n'roll *skrivnost*, ki je povezovala neko generacijo in ji omogočila, da je bila kulturno neodvisna od starejših« (Firth 1986, 58). Rock je bil za ustvarjalce pristna oblika mladostnega izražanja zaradi svojega ritma. Občinstvo pa je imelo občutek, da so izvajalci z njimi povezani, saj ni bilo nobene distance med njimi. Šlo je

za povsem nasprotno dogajanje kot danes, ko je večina popularnih zvezd, nedostopnih za oboževalce. »Vladal je občutek, da nam zvezd niso vsilili od zgoraj, ampak so te izšle iz naših vrst« (Firth 1986, 59).

Rock glasbeniki se od preostalih razlikujejo po tem, da so na začetku neznani izvajalci, ki se skušajo s koncerti prebiti na glasbeno sceno. Odvisni so od svoje ustvarjalnosti, iskrenosti in truda, vendar še neodvisni od glasbene industrije. Rockovske zvezdnike povezujejo z okoljem, iz katerega izhajajo. Za rockovske glasbenike je značilna predstava, da prihajajo z 'ulice', za sabo imajo ure in ure igranja v svojem prostoru in po manjših klubih ter da so v neposrednem fizičnem in emocionalnem stiku z lastnim občinstvom. Prav zaradi tega težavnega okolja povezujejo rock glasbo z moškimi in ne z ženskami. Ženske so povečini le spolni objekt, kar pove tudi moto seks, droge in rock'n'roll (Bulc 2004).

Rockerji se od preostalih ločijo tudi po stilu oblačenja. Najpogosteje jih prepoznamo po nošenju kavbojk, majice z motivom najljubše skupine, supergama in usnjene jakne. Način njihovega življenja je uživanje v glasbi, kar se kaže tudi z zbiranjem plošč, igranjem kitare in obiskovanjem koncertov. Rokerjev življenjski slog je glasba, zabava in lenarjenje. »Če odštejemo šolo ali službo, ki veljata bolj ali manj za nujno zlo, rockerji tako (idealno tipsko) preživljajo čas ob poslušanju glasbe, posedanju po lokalih, igranju v bendih, gledanju televizije, obiskovanju koncertov in klubov, na piknikih, domačih zabavah, ob igranju nogometa, skratka, bistvo je, da se imaš fino in da se pri tem ne pretegneš« (Stankovič 1999). Rokerji so glede drog dokaj zadržani in se zadovoljijo s pivom ali litrom ali dva vina, včasih skadijo kakšen joint. Dlje po drogah le redko posežejo (Stankovič 1999).

4 ROCK GLASBA IN CERKEV

4.1 CERKVENA GLASBA – GOSPEL

Gospel je glasba, ki izraža osebna in duhovna verovanja skozi krščanski pogled. Začetki gospela segajo v 19. stoletje, ko se je pojavila glasba, ki je temeljila na sočutju in odrešenju. Razvila se je zaradi različnih verskih pogledov med črnci in belci. V revnejših razmerah živeči, sicer že

osvobojeni in urbanizirani črnci so ustvarili privlačno glasbo, najprej s priljubljenimi posvetnimi pesmimi, pozneje pa tudi s priredbami vsesplošno priljubljenih himen. »Gospel glasba se je razvila iz delavskih pesmi, ki so jih peli sužnji na plantažah in iz protestantskih himen, ki so jih peli v cerkvi« (The Columbia Encyclopedia 2008). Konec 19. stoletja je nastajalo vse več črnskih religij, ki so imele svoje cerkve. Zaradi napetih razmer so nastajale ognjevite pridige, v katerih so uporabljali tudi glasbila. »V črnski duhovni glasbi so jih uporabljali ne le za izražanje posameznikovih religioznih občutij, ampak tudi za tovrstna čustva skupnosti z medsebojno igro glasov, z vodilnim glasom pridigarja in z odgovarjanjem zbora« (Firth 1986, 29).

V prvi polovici 20. stoletja so začeli snemati tudi gospel glasbo, zato je ta zvrst postajala čedalje bolj popularna. Čeprav je bila podobna bluesu in jazzu, jima je nasprotovala, le redko pa je vsebovala neverska besedila. Ko so sčasoma vse tri zvrsti postale popularne zunaj črnskih skupnosti, so se meje zabrisale. Gospel je od 40- do 60-tih let 20. stoletja doživel svojo zlato dobo. Postal je popularna glasba z religijskimi besedili, ki je kljub razvoju glasbe ohranila prvotne kvalitete. Izvajalci so želeli v svoje nastope vključiti čim več učinka. »Te zasedbe so koncertirale za denar v cerkvah in šolah križem po Ameriki, največ občinstva pa je bilo v velikih mestih in na podeželskem jugu« (Du Noyer 2004, 388). Skupine so bile slavne zaradi glasbenih sposobnosti, predanosti in pobožnosti. Črnska glasba se je začela čedalje bolj navezovati na cerkve. V teh letih je imela gospel glasba močnejši vpliv na kulturo. V 60-tih letih so začeli ceniti cerkvene zборе, ki obstajajo še danes, predvsem so spremljali prestižne črnske verske dogodke. »Najboljše obdobje gospela je bilo v obdobju od 1945 do 1965, vendar kot tradicija in glasba še vedno ostaja ključnega pomena v sodobni kulturi« (The Columbia Encyclopedia 2008). Pozneje so se začele pojavljati tudi komercialne oblike gospela (Du Noyer 2004, 384-390).

4.2 KRŠČANSKI ROCK

Krščansko glasbeno skupino ponavadi sestavljajo verni kristjani, njihova besedila pa govorijo o krščanski veri. V 60-tih letih je v iskanju duhovnega nastala sodobna krščanska glasba, ki je prepletala elemente rock'n'rolla in besedila, utemeljena na bibliji. Še zmeraj pa ostaja veliko nejasnosti, kako jo definirati. »Tisto, kar ločuje sodobno krščansko glasbo od posvetnih zvrsti, so besedila, skozi katera skušajo umetniki izraziti svojo vero, bodisi z dobesedno upodobitvijo biblijskih tem bodisi s posrednejšim razkrivanjem duhovnosti« (Du Noyer 2004, 422). Obstajajo

različne skupine, prve so usmerjene v igranje krščanskega rocka in izdajajo svojo glasbo pri krščanskih založbah, druge podobne skupine pa so založniško svobodnejše (Du Noyer 2004).

Ko je rock glasba začela pridobivati na popularnosti, zanjo ni bilo veliko navdušenja med krščanskimi fundamentalisti. Bili so proti, da bi ljudje poslušali tako glasno glasbo, ki je povrh nakazovala še na seksualnost. Sredi 70-tih let 20. stoletja so se pojavile skupine, ki so v rock glasbo vključevale krščanska besedila. Takrat je vladal moto: »Zakaj bi si Satan lastil vso dobro glasbo?« Krščanski rock ni nastal neposredno iz gospela, torej glasbe, ki je bila močno povezana z evangelizmom. Pojavili so se neke vrste hipiji, imenovani 'Jezusovi čudaki', ki so sicer v manjšem obsegu eksperimentirali z drogami in eksotičnimi religijami. Glasba je bila groba, izhajala je iz tedanje rock in akustične folk glasbe. Obdržali so svoj stil z dolgimi bradami in strganimi kavbojkami ter začeli igrati v cerkvah. »Kristjani so se začeli zavedati, da so ti ljudje pravi za širjenje vere, poleg tega pa so jih tudi otroci dobro sprejeli (Heng Hartse 2011). Kmalu potem so se začeli pojavljati izvajalci, ki so gojili nežnejši idealistični videz, s katerim je njihova glasba pridobila vse več navdušencev. Krščanska glasba je začela izgubljati uporniške oblike in postajala čedalje bolj popularna. »V začetku 90-tih let sta tudi krščansko glasbo začela zaznamovati denar in slava, kar je pomenilo, da so se zbrisale meje med posvetnim in krščanstvom« (Heng Hartse 2011). Hkrati so takrat potekali številni dogodki, kjer so večjo pozornost namenjali čaščenju Boga kot nastopajočim. Na začetku novega tisočletja je glasba postala množična in industrijsko ustvarjena (Du Noyer 2004, 422-423).

4.3 SATANIZEM

V preteklosti se je na svetovni glasbeni sceni zgodilo veliko pripetljajev, zaradi katerih je prišlo do zaostritve s Cerkvijo. Med njimi je zelo znan primer skupine The Beatles. Njihov pokojni član John Lennon je v intervjuju leta 1966 izjavil, da so beatlesi popularnejši od Jezusa. Izjava je bila izvzeta iz konteksta in je sprožila številne polemike pri RKC. Lennon je v pogovoru še dejal, da bo RKC propadla ter da je bil Jezus sicer dober, njegovi učenci pa butasti. »Ta hip smo mi popularnejši od Jezusa. Ne vem, kaj bo izumrlo prej – krščanstvo ali rokenrol« (Lennon v Jurc 2010). Celotna zgodba se je dokončno razvila lansko leto. Po več kot 40-tih letih od dogodka in 30 let po smrti Johna Lennona je bila RKC pripravljena na spravo, češ da glasba skupine Beatles ni bila tako napačna in da je obenem postavila standarde popularni glasbi.

Pozneje so se v glasbi pojavile skupine, ki so nasprotovale RKC in njenemu delovanju. Začel se je pojavljati t.i. satanizem. Slovar slovenskega knjižnega jezika razlaga satanizem kot čaščenje satana. Gre za verovanje v zlobno bitje, ki človeka poskuša spraviti na slabo pot. Satan oziroma hudič je nasprotnik dobrega Boga. RKC v svojih naukih govori, da bo človek, če bo dober in pošten, šel v nebesa, v nasprotnem primeru pa ga čaka pekel, kjer vlada hudič. Bog je dober in človeku želi srečo, Satan pa mu škoduje in ga naredi nesrečnega. Številni glasbeni izvajalci se s tem ne strinjajo in to izrazili tudi v svojih besedilih. »Zame je ta svet nebesa in pekel hkrati, tako Bog kot Hudič sta v naših glavah« (James Dio v Dunnu 2005).

RKC trdi, da se satanizem kaže tudi v glasbi, zato ostro napada in obsoja tovrstne izvajalce. Take skupine, ki po mnenju RKC častijo Satana, med ljudmi širijo zlo in slabe namene. »Če ne bi bilo krščanstva, tudi metala ne bi bilo v takšni obliki, kot ga poznamo« (Weinstein v Dunn 2005). V preteklosti so številne religijske skupine nastopile proti nekaterim hard rock in metal izvajalcem, ker so se bali, da bi vzgojili najstnike v sataniste. Zato so sprožili veliko medijsko propagando, da je prava pot Bog. »Ni pomembno, v katero religijo veruje človek, saj je vsaka prava. Vsi vedo, da se določenih stvari ne sme početi. Toda če se tega ne zavedajo, duhovno niso povezani s seboj.« (Araya v Dunn 2005). Številni ustvarjalci glasbe pravijo, da gre le za njihovo umetniško izražanje. RKC pa sodi, da je neprimerno in da spravlja ljudi v stanje blaznosti. Tako so številne izvajalce z dvoumnimi besedili obsodili, da so oni krivci za strelske pohode in podobne incidente. Toda v glasbi se satanizem večinoma pojavlja kot nasprotovanje delovanju RKC in ne kot čaščenje hudiča. »Religija je bila zelo pomembna pri nastajanju metal glasbe, saj je bila večina prvih izvajalcev vzgojena v religioznih družinah« (Weinsein v Dunn 2005).

Marilyn Manson⁵, znani kontroverzni rockovski izvajalec, je s svojim stilom in besedili že večkrat pretresel svetovno javnost. Očitali so mu ukvarjanje s satanizmom, češ da s svojo glasbo in besedili slabo vpliva na ljudi. Obtoževali so ga posredne krivde za marsikateri strelski pohod, ki se je zgodil v Ameriki. Krščanske skupine so pogosto nasprotovale njegovemu nastopu v marsikaterem mestu. »Ljudje so me izbrali za krivca, ker je lahko dati moj obraz na televizijo, ker predstavljam tisto, česar se ljudje bojijo« (Manson v Moore 2003).

S svojimi nastopi, glasbo in besedili je krščanski svet še močnejše pretresla thrash metal skupina

---

⁵ Umetniško ime je sestavljeno iz imena igralke in dive Marilyn Monroe, ki je kraljevala predvsem v 50-tih letih 20. stoletja in množičnega morilca Charlija Mansona.

Slayer⁶. Ena od velikih štirih skupin, ki so izumile to glasbeno zvrst, je znana predvsem po kontroverznosti besedil in naslovih albumov, kot so *Hell Awaits* (Pričakovati pekel) in *God Hates Us All* (Bog nas vse sovraži). S svojim načinom so pridobili naziv najzlobnejše skupine na svetu. Pevec skupine Tom Araya izhaja iz krščanske družine in ustvarjanje skupine dojema kot določeno vrsto umetnosti. »Hudič je povsod in v vsakem človeku in nekateri ga ne morejo kontrolirati enako dobro kot drugi« (Araya v Dunn 2005).

4.4 SPREOBRNJENCI

Številni glasbeniki pa so med potekom kariere spremenili svoje mnenje o RKC. Nekdaj veliki nasprotniki krščanstva in RKC so postali njeni veliki zagovorniki. Obstajajo glasbeniki, ki so nehali kritizirati RKC. Eden takih je idejni vodja skupine Megadeth Dave Mustaine. »Veliko ljudi je povedalo grozne stvari, ker sem šel med kristjane, vendar je to moja zasebna stvar« (Mustaine 2010). Številni poslušalci so njegovo odločitev kritizirali, saj naj ne bi bila primerna. Zaradi priključitve veri, se je odločil, da ne bo več igral glasbe s prve plošče *Killing is my buisness ... and buisness is good*, ki je med drugim vsebovala tudi kontroverzna protiverska besedila. »Masa ljudi, ki bo poslušala tvojo glasbo, če boš pisal take stvari (satanistične), bo majhna. Recimo Ronnie James Dio je bil super in če bi imel drugačna besedila, bi lahko bil uspešnejši od Bon Jovijak« (Mustaine 2010).

Poleg Mustainea je svet presenetil tudi Alice Cooper, ki je pred leti razkril, da je kristjan. RKC ga je v preteklosti veliko obtoževala, da časti Satana. Tudi po mnenju nekaterih slovenskih duhovnikov je uporabljal simbole za čaščenje satana, ker so bili njegovi koncerti nasilni, mrtvaški in demonski. »Četudi satana na odru obredno ni častil (kot kult), je uporabljal satanistično simboliko (kulturo), da bi podal določeno (ne)moralno sporočilo« (P. Branko 2010). Alice Cooper je bil vzgojen v evangeličanski družini. Z glasbo se je začel ukvarjati za zabavo in z njo nikoli ni imel resnih namenov. Poudarjal je, da je že v prvih pesmih opozarjal na satanizem, vendar nikoli poveličeval. Vse je bilo le v sklopu atraktivnosti nastopa, ki je bil v rock glasbi potrebna. Sledil je šok. Cooper je z besedami: »Verjamem vsaki besedi, ki je zapisana v Svetem pismu« (Cooper 2007), priznal, da veruje v Boga in krščanstvo.

---

⁶ Skupina skupaj z Metallico, Megadeth in Anthrax tvori 'velike štiri', ki so ustvarili zvrst thrash metal.

Brian 'Head' Welch je bil kot otrok vzgojen v krščanski družini. Svojo slavo je doživel kot kitarist skupine Korn⁷, ki je bila začetnica novega vala metala, imenovanega Nu Metal. Skupina je od starta postajala uspešnejša in prepoznavnejša. Welch je kljub uspehu, denarju in slavi v sebi čutil praznino. »Vsakič, ko smo s skupino doživljali uspeh, se mi je doma nekaj podiralo« (Welch 2005). Začel je jemati droge in padal je v vse večjo depresijo, kar je posledično vplivalo na njegov odhod iz skupine. »Postal sem alkoholik in zasvojen z drogami, komaj sem preživel, a sem vesel, da sem živ« (Welch 2008). Prijatelj mu je svetoval, naj obišče krščansko skupino, ki mu je dala upanje in ga spremenila na bolje. Kmalu zatem se je odločil, da bo zapustil skupino, ker je v sebi našel Boga, čeprav so mu vsi svetovali, naj tega ne naredi. »Vem, da se bodo vsi norčevali iz mene, vendar mi je vseeno, ker Bog se ne bo norčeval iz mene« (Welch 2005).

Glasbeniki, ki so se med svojo kariero spreobrili, še zmeraj delujejo v glasbenem svetu. Alice Cooper in Dave Mustaine nadaljujeta s svojim poslanstvom. Alice Cooper v taki meri, da so njegovi nastopi še zmeraj precej podobni starejšim. Nekoliko spremembe je možno opaziti pri Davu Mustaineu iz skupine Megadeth, ki se je odločil, da ne bo več igral skladb s prve plošče. Povsem pa je svoje življenje spremenil nekdanji kitarist skupine Korn Brian Welch, ki je začel ustvarjati glasbo s krščanskimi besedili in pisati knjige o svojem spreobrnjenju.

5 ANALIZA CERKVE IN ROCK V SLOVENIJI

Tudi v Sloveniji je bilo v preteklosti kar nekaj zloglasnih glasbenih dogodkov, ki so dvignili nemalo prahu v javnosti in RKC. Zato sem za svoje raziskovalno vprašanje izbral nekaj primerov, ki bodo pokazali, kako se je v teh situacijah odzvala RKC.

Tudi v Sloveniji so nekatere skupine izdale umetniške izdelke s kontroverzno vsebino. V analizi bom uporabil tri najudarnejše primere, ki so po mojem mnenju sprožili največ polemik. Z njimi bom poskušal prikazati in obrazložiti diskurz med RKC in skupinami. Zanimalo me je tudi, zakaj RKC tako dejanje označi za satanistično in ali kontroverzna dejanja rockerjev pomenijo zgolj nasprotovanje cerkvi in zlasti njenemu delovanju.

---

⁷ Skupina je skupaj z Deftones in Limp Bizkit ustvarila glasbeno zvrst nu metal.

5.1 NOCTIFERIA

Slovenska metalna skupina Noctiferia je nastala leta 1994, ki je večjo medijsko prepoznavnost doživela šele leta 2002, ko je izdala svoj drugi album *Per Aspera*. Na albumu se je znašla tudi skladba *Fond of lies*. Besedilo te skladbe kritizira delovanje RKC. Sporni umetniški izdelek pa je bil videospot za isto skladbo, v katerem so člani skupine prežagali telo Jezusa Kristusa, ali kot pojasnjujejo sami, Jezusa je prežagalo 'slábo'. Skladba je že tretji dan zasedla prvo mesto v takrat priljubljeni glasbeni oddaji *Videospotnice* in tam kraljevala deset tednov.

Člani skupine so se v intervjujih enotno opredelili za ateiste. Vendar so načrtno oblikovali podobo skupine tako, da deluje zlobno. »Vse to je bolj poza, ne gre za pravi satanizem« (Nardin 2002). Povedali so, da imajo že od najstniških let veselje do temačnega. »Že od mladih nog nas zanimajo grozljivke, nenormalni pojavi, hude pravljice, kruti zgodovinski dogodki itd« (Nardin 2002). Prepričani so, da Satan ne obstaja v taki obliki, kot si ga predstavlja krščanska vera, temveč njegov lik izvira še iz časa poganstva pred Kristusom.

Skupina Noctiferia je svojo glasbo nadgradila s stilom, ki ga še vedno izpričujejo na nastopih in koncertih. Vselej so temačni in vse je videti zlobno, vendar o tej sceni člani skupine menijo, da je tudi nekoliko sofisticirano. In kakšno mnenje ima o njih RKC?

Zanjo temačno pomeni zlobno, zato njihov nastop opredeljuje za kulturni satanizem. »Četudi satana na odru obredno ne častijo (kot kult), so uporabljali satanistično simboliko (kulturo), da bi podali neko (ne)moralno sporočilo« (P. Branko 2010). Nekateri pripadniki RKC napačno tolmačijo čaščenje temnega, češ da pomeni možnost čaščenja satana. Priznavajo pa, da se razlikuje od kulturnega satanizma, ki vsebuje obrede čaščenja satana. Nekateri verniki vidijo podobnost z Alicom Cooperjem, ki je zanje kulturni satanist, Zanj je značilno, da »satan (z Bogom vred) verjetno ne obstaja, je pa najodličnejši pripomoček in simbol za uveljavitev novega reda, ki naj bi sledil po zatonu krščanstva« (P. Branko 2010). RKC ni izrazila neposrednega obtoževanja, da skupina časti satana, vendar je z besedami jasno opisala kulturni satanizem, za katerega bi lahko posledično rekli, da je značilen za to skupino.

Na drugi strani so člani Noctiferie prepričani, da satanizem obstaja le kot del stila njihove skupine in poslušalstva. »V očeh nekaterih, ki ne poznajo zadev in so obremenjeni, pa je mogoče videti, kot da smo satanisti. Odvisno je od tega, kakšne vere so in koliko so odprti« (Nardin 2002). V skupini

se branijo očitkov, da je njihovo početje satanizem. Tako ga lahko dojemajo samo tisti, ki niso pripravljeni na drugačnost. Skupina se za svoja dejanja hkrati opravičuje in po drugi strani z napadom brani očitkov Cerkev.

Če je za RKC čaščenje teme in neznanega simbol satanizma, kaj potem pomeni razrez Jezusa na križu v videospotu Noctiferie? Odgovor je v izjavi: »S hudičem, ki je bitje in oseba, vzpostavljajo osebni odnos, obenem pa gojijo močno sovraštvo do Jezusa Kristusa in Cerkev« (Cestnik 2004). V Cerkvu so naredili povezavo, da vsakdo, ki nasprotuje njej in Jezusu, po njihovem mnenju simpatizira s hudičem. Torej stori hudo kršitev cerkvenih zakonov. V tem kontekstu so člani skupine Noctiferia priznali, da ne odobravajo delovanja RKC. »Videospot je v skladu z besedilom. Govori o lažeh, o Cerkvu, o tem, da ljudje sploh ne vedo, da kupujejo laži ...« (Nardin 2002). Videospot prikazuje metaforo, ki kaže nasprotovanje delovanju Cerkev. Člani skupine ne nasprotujejo religiji, temveč njeni instituciji, ki po njihovem mnenju ne deluje tako, kot trdi sama. Pravijo, da gre za njihovo osebno prepričanje, ki jim ga nihče ne sme očitati. Svoje prepričanje so zapakirali v umetniški izdelek, ki je nekaterim trn v peti. Po drugi strani je očitno, da gre za nasprotovanje vrednot tako skupine kot RKC. Slednja opisuje satanizem v takšni obliki, kot ga v svojem stilu uporabljajo v skupini Noctiferia. Čeprav ne gre za neposredno obtoževanje, lahko vseeno sklepamo, da v Cerkvu nekatera dejanja Noctiferie označujejo za satanistična.

5.2 LAIBACH

Skupina iz Trbovelj je lansko leto praznovala že 30. obletnico obstoja in je v tujini uspešnejša kot doma. Zaradi imena so jo v 80-tih letih cenzurirali (Nemci so med drugo svetovno vojno Ljubljano preimenovali v Laibach) pa tudi zaradi takratnega protipolitičnega nastopanja in javnega izražanja mnenj. »Bivši partizani so jim očitali, da so nacisti, slovenska partija jim je onemogočila koncertno delovanje na območju celotne republike (po sklepu ljubljanskih mestnih oblasti skupina ni smela uporabljati svojega imena na koncertih), domača založba je z njimi prekinila pogodbo, mediji so proti njim sprožili medijski linč itd« (Tomc 2003). Leta 1992 so proglasili svojo državo Neue Slowenische Kunst (NSK), in sicer ideološko državo brez fizičnega ozemlja z lastnimi potnimi listi. Skupina je poznana po svojih zloglasnih nastopih, ki so nekatere spominjali na nacistična zborovanja, druge pa na nastope s satanistično tematiko.

Izpostavil bom nastop, ko je skupina Laibach leta 2003 v cerkvu svete Neže na Kumu predstavila svoj album Wat. Veliko polemik je takrat povzročil govor Petra Mlakarja, idejnega vodje skupine, ki

je zastopal filozofijo NSK. Takrat naj bi poslušalci v cerkvi kadili cigarete, pili alkohol in vlekli marihuano. Odziv vrha RKC je bil neposreden: »Početje skupine Laibach in drugih obiskovalcev v cerkvi na Kumu najbrž sodi med takšna skrunilna dejanja, zato zasluži obsodbo,« (Družina v Petrovčič 2003). Po mnenju vrha RKC obstaja pravilnik, po katerem je jasno, kdaj je ta ustanova skrunjena. Zato je dejanje skupine obsodil, češ da je šlo za žaljenje vernikov in institucije, ki so jo člani skupine skrunili. Prav tako jim je RKC očitala, da se člani skupine niso niti opravičili.

Na tovrstne kritike se je odzval Peter Mlakar, ki je trdil, da gre za gonjo proti njemu in skupini, zlasti ker niso poznali oziroma razumeli vsebine govora. Bil je tudi začuden, saj ni razumel, kako naj bi bila RKC oskrunjena. »Najslabše, kar bi se lahko zgodilo, je, da bi utrpela kakršnokoli dejansko škodo, ki pa je ni« (Mlakar v Petrovčič 2003). Zgodba je bila še toliko zanimivejša, ker je župnik, sicer tudi upravitelj obravnavane cerkve, organizatorjem dogodka dal ključ, da bi lahko prireditelji izpeljali tudi v primeru dežja, vendar bi v njej lahko trajala največ pol ure. Tako so komentirali župnikovo potezo, obenem pa dodali, da so »do ključa prišli s prošnjo, da bodo cerkev uporabili za kulturni dogodek, ne pa za pijančevanje in podobno« (Ljubljanska škofija v Petrovčič 2003). Cerkev je neposredno obtoževala skupino, da je sakralni objekt zlorabila za hedonistične obrede namesto, da bi ga uporabili za kulturne namene. S svojimi izjavami RKC nakazuje na to, da jih je skupina zavedla in s tem ravnala nekorektno do nje. V besedah je mogoče zaslediti užaljenost in ponižanje, ki ga je RKC ob tem doživela.

»Skupini, ki je v cerkvi ob izidu novega CD-ja gostila okoli štiristo povabljenih, predvsem tujih novinarjev, očitajo pijančevanje in celo satanizem« (MMC 2003). Člani skupine so tovrstna namigovanja zavračali in trdili, da je šlo vse skupaj le za promocijo ob izidu plošče. Celoten govor je takrat povzel tednik Družina. V spremnem besedilu so se zgražali, ker je Mlakar uporabljal besedo 'fuk'. Vseeno so se člani čudili, zakaj takšna drama, če pa Mlakar v svojem govoru »pridiga o tem, da je edina resnica Bog in da drugo ne obstaja« (Matos 2004). Visoki cerkveni krogi so takrat ne glede na vse okoliščine, vključno s tem, da je duhovnik prostovoljno predal ključce cerkve, obtožili Mlakarja in skupino Laibach za bogoskrunstvo ter delni satanizem. Problem je bil v tem, da naj bi se v cerkvi dogajale stvari, ki niso primerne za sveti prostor. Po drugi strani pa je Mlakar trdil, da jemanje različnih substanc ne sodi v satanizem, saj »če škodo pokasiraš predvsem sam, naznanja to nadmočno zgradbo Presvetega, ki je ne more zrušiti niti satanistična maša, o kateri se širijo neke lažne govorice« (Mlakar v Petrovčič 2003).

5.3 STRELNIKOFF

Skupina je začela delovati leta 1988, večje prepoznavnosti pa ni doživela vse do leta 1998, ko so izdali mini ploščo z naslovom Bitchcraft. Na ovitku je bila upodobljena Brezjanska Marija Pomagaj, ki je namesto Jezusa Kristusa v naročju držala podgano. Torej žival, ki večini ljudi simbolno pomeni nekaj umazanega, kužnega in jo nekateri občutijo kot gnev in strah. Seveda je izdaja zgoščenke vzdignila veliko prahu v slovenski javnosti, zlasti katoliški. Kmalu po izdaji zgoščenke se je javnost razdelila na večinsko stran nasprotnikov, med katerimi so bili pretežno katoliki, in manjšinsko, ki je zagovarjala svobodo izražanja mnenja. Pojavila se je t.i. moralna panika. »Cohen razlaga, da gre pri moralni paniki za to, da nek dogodek ali subjekt označijo za grožnjo družbenemu redu, in sicer preko medijev, in jo predstavljajo v stereotipizirani obliki in »uredniki, škofje, politiki in drugi pravilno (desno) misleči ljudje postavijo moralne barikade« (Bulc 1999). In ravno na takšen način se je izbruhnila afera Strelnikoff.

Kaj je sploh pripeljalo člane skupine, da so se odločili za upodobitev Marije s podgano? Idejni vodji skupine, Vasjo Ocvirka in Sergeja Steblovnika, je zmotilo dejstvo, da je takratni kardinal Franc Rode v romarskem središču na Brezjah napadel 55. člen Ustave o svobodni izbiri do splava. V skladbo so vključili tudi govor nadškofa Rodeta, ki govori o splavu kot nečastnem in sramotnem dejanju.

Po izdaji plošče se je oglasil takratni poglavar RKC v Sloveniji, nadškof Franc Rode z besedami, da ga je prevzela neskončna žalost, da je ostal brez besed, nem, v sramovanju. »Tu ni več besed. Tu je samo žalost. Nema žalost in bolečina. Mati. Kaj so ti storili!« (Rode v Ozmec 2003). Prvi nadškofov odziv je bil nabit s čustvenim nabojem, kjer je vernike spomnil na osuplost in užaljenost. V cerkvenem vrhu enostavno niso mogli verjeti, kaj se je zgodilo. Glavna akterja skupine sta se branila, da nista želela žaliti vernikov. Prav tako sta jasno poudarila, da sta ateista, ki pač ne verjameta niti v Boga niti v Satana, a da spoštujeta vse ljudi ne glede na vero ali raso. »Če si nekdo lahko jemlje pravico, da napada ustavo kot najvišji pravni akt v državi (in mi mu tega ne nameravamo kratiti), potem imamo tudi mi kot skupina državljanov pravico, ki se ukvarja z izražanjem svojih mnenj skozi umetniška sredstva, reagirati na njegovo mnenje in izraziti svojega« (Strelnikoff v Lekić 1998). Skupina se je branila, da lahko vsak pove svoje mnenje o določeni zadevstvari, saj živimo v demokratični državi.

Kmalu potem se je na Brezjah zbrala množica vernikov, kjer je bil glavni govorec takratni slovenski nadškof Franc Rode. Takrat se je spraševal, odkod ideja za tak izdelek. »Je bila kriva šola, ki se za vrednote ne zmeni dovolj, ali nemara ideologija, ki je vse, kar je nosilo krščanski predznak, razglašala za ničvredno in zastarelo?« (Rode v Ozmec 2003). Napad RKC je bil neposrednejši kot v primeru Noctiferie. Poglavar slovenske cerkve se je začel spraševati, kdo je kriv, da so se člani skupine odločili za takšen projekt. Tu nista bila 'kriva' le glavna akterja, ampak tudi družba, ki da ne uči ljudi, da je treba spoštovati cerkvene vrednote. Kmalu so predvsem desničarske, cerkvene stranke in nekateri posamezniki vložili kazensko ovadbo proti glavnima akterjema skupine. S tem dejanjem so jasno pokazali, da so bili verniki užaljeni, hkrati pa zagrozili, da takšnih dejanj ne bodo odobraval. Nasprotniki skupine sploh niso bili pozorni na skladbo, ki se je na albumu pojavila v petih različnih oblikah. Pri vsem pompu okrog slike pa: »Ni bila problematična glasba. Nihče od tistih, ki so želeli Strelnikoff pribiti na križ, ji ni prislunil« (Modic 2008).

Po več kot petih letih se je primer na sodišču končal. Sodišče je ugotovilo, da sta bila v vseh primerih obtožnic Ocvirk in Steblovnik spoznana za nedolžna. Sodišče je ugotovilo, da ni bilo znakov nasilja, da sta avtorja v zadevi s splavom izražala le lastno mnenje proti stališču RKC, ne pa na splošno napadla RKC. Seveda so se začela pojavljati vprašanja, zakaj so lahko sploh tožili dva glasbenika, ki v glasbenem izdelku izražala svoje mnenje.

Vsi trije primeri se medsebojno razlikujejo tudi po odzivu RKC. V prvem primeru le-ta ni podala nekaterih neposrednih obtožb proti skupini Noctiferia. V obtožbi so navedli kulturni satanizem, kjer pa so se našli tudi člani skupine, ki so se označili za ateiste. Nekoliko bolj neposredna je bila Cerkev v izjavah o skupinah Laibach in Strelnikoff, ki sta bili napadeni neposredno, ker naj bi žalili njo in njene vernike. V prvem primeru naj bi Laibach s hedonistično mašo skrunil cerkev. V drugem primeru pa naj bi skupina Strelnikoff z naslovnico albuma žalila vernike in RKC. Prav v slednjem primeru je šlo že za pravo malo vojno, saj se je celoten primer odvijal in končal na sodišču. Vse skupine so javno priznale, da so njihovi člani ateisti, ki na tak način samo izražajo svoje mnenje. Seveda njihov način ni bil po godu vrhu RKC, ki je ostro napadal dejanja, ne da bi sploh poslušali zagovor nasprotnih strani. Vsaj v nekaterih primerih je reagirala nekoliko pretirano, zlasti če upoštevamo, da so nekateri posamezniki na vrhu slovenske RKC v knjigah zapisali, da je treba biti do drugače mislečih strpen.

6 SKLEP

Med Rimskokatoliško cerkvijo in popularno kulturo, še posebej rock glasbo, obstaja specifičen odnos. To je institucija, ki poskuša s svojimi nauki vplivati na ljudi in jih podučiti, kako mora človek delovati v družbenem življenju. RKC uči vernike moralnosti ter poudarja kvarnost grehov in napak, ki družbo uničujejo in proti katerim se morajo vsi verniki bojevati skupaj s Cerkvijo. Pomembno pri tem je, da so vsi kristjani oziroma katoliki strpni do drugačnih, saj jih tako uči njihova vera. Zanašajo se na Boga in pravijo, da lahko samo on sodi ljudi. Po njihovem mnenju je treba ljudem opravičiti grehe, a le, če se iskreno kesajo. Po drugi strani pa te teorije v praksi velikokrat ne držijo, saj dajejo večasih občutek, da se drugačnosti bojijo kot hudič križa. Zdajšnji slovenski nadškof Anton Stres v svoji knjigi *Oseba in družina* piše, da nestrpnost izhaja iz pomanjkanja samozavesti in da jo kristjani oziroma katoliki imajo dovolj, ker jim pri tem pomaga Bog. Vendar se je v situacijah, ki sem jih opisal v analizi, izkazalo, da to ne drži.

V svojem raziskovanju sem ugotovil, da v številnih primerih RKC nasprotuje vrednotam rock glasbe, saj v njej vidijo napačna vodila. Rock glasba izhaja iz popularne glasbe, ki pa je ustvarjena za zadovoljevanje in sproščanje množic. V rock glasbi delno vlada tudi določen hedonizem, kar lahko zasledimo v znanem motu: *seks, droge in rock 'n' roll*. Zato RKC v teh vrednotah vidi slabosti, saj človeka poskušajo speljati na napačno pot. Zagovarja tudi vzdržnost pri spolnosti, kar ne moremo reči za rock, ki ženske v večinoma obravnava kot seksualni objekt. Droge, ki so tudi del rockerske kulture, so v RKC obravnavane kot hudičev sad. Zato RKC velikokrat zavrača rock glasbo. Vendar najdemo tudi v rock glasbi skupine, katerih dela temeljijo na krščanskih besedilih. Gre za zelo popularno zvrst zlasti v Združenih državah Amerike. Glasba je podobna običajnemu rocku, skupine pa se razlikujejo le v besedilih, ki so v krščanskem rocku posvečene Bogu.

Glede na svoja stališča pa je RKC nekatere rockerje, na primer Slayerje, Marilynna Mansona in Alica Cooperja, označila za sejalce zla. Zanimivo je, da je napadla njihovo kulturno izražanje, ne da bi vedela (a bi lahko preverila), da gre skoraj pri vseh za izvajalce, ki so odraščali v krščanski veri. Sami kritizirani glasbeniki so nemalokrat povedali, da nasprotujejo celotnemu sistemu RKC, ne pa tudi veri. Vendar to za RKC ni imelo posebne veljave. Celo pri Alicu Cooperju, ki je javno priznal, da je katolik, ga je RKC potem označila kot človeka, ki je v starejših letih spoznal, da mu Hudič škoduje in zato poskuša zaradi svoje vesti zamenjati stran.

Med pisanjem diplomske naloge sem med branjem razpoložljivih zapisov analitično ugotovil, da RKC obravnava rock glasbo kot neprimerno, ker naj bi po njihovem mnenju poskušala uničiti cerkvene vrednote. Na domače primere Strelnikoff, Noctiferia in Laibach so iz cerkvenega vrha deževale kritike, da gre za skupine, ki širijo vrednote, nasprotne cerkvenim. Odzivi RKC so bili različni. Dejavnosti skupine Strelnikoff so pripisali lastnosti kulturnega satanizma, podobne usmeritvam skupine Noctiferia, čeprav so se je njeni člani jasno izrekli za ateiste. Nikjer sicer nisem zasledil, da bi RKC Noctiferio obtoževala satanizma, toda iz očitkov o podobnosti vrednot in definicijo kulturnega satanizma, bi lahko sklepal, da skupini nasprotuje. Nekoliko neposrednejša je bila RKC pri preostalih dveh primerih, ko je napadla dejanja skupin Laibach in Strelnikoff. Pri slednji je bilo nekoliko problematično to, da so jo nekatere krščanske stranke celo tožile. Enako vprašljivo se mi zdi, da RKC ni bila pripravljena poslušati razlag nasprotnih strani (pri čemer mislim tako na aferi Strelnikoff in Laibach), temveč je raje sprožila medijsko vojno.

Dve kritizirani skupini sta izpričali nasprotovanje svojih glasbenikov proti delovanju RKC oziroma njeni logiki. Tako sta skupini Noctiferia in Strelnikoff zavrnila očitke o satanistični usmerjenosti. Člani obeh skupin so se izrekli za ateiste, ki nasprotujejo RKC kot instituciji. Vendar je ta v obeh primerih reagirala z obtožbami in kritikami. V knjigah so avtorji, ki izhajajo iz samega vrha slovenske RKC zagovarjali potrebno prizanesljivost do drugačnih, katerih drugačnost je treba tudi sprejeti. Vendar so obravnavanih primerih iz moje analize ravnali nasprotno. Nekoliko drugačen primer je bila skupina Laibach, ki po mnenju nekaterih nosi negativen predznak že iz preteklosti. Zanimivo, da se je med odprto polemiko med radijskimi poslušalci oglasilo tudi veliko znanih imen, kot so: Andrej Karoli, radijski glas Vala 202, kolumnist Igor Vidmar in celo popularni Čuk Jože Potrebuješ. Poraja se vprašanje: Po kateri logiki naj bi šlo za satanistično mašo, če pa se je dogodka udeležil tudi Potrebuješ, zaveden katolik, ki je ob obisku Papeža Janeza Pavla II. zapel nekaj pesmi?

Zanimive so bile reakcije cerkvenega vrha, ker so bila po njihovem mnenju dejanja glasbenikov nemoralna. Ogorčeni so bili nad predrznostjo skupin, ki so si drznile žaliti svetost, oskruniti simbole in popolnost RKC. V razmislek in primerjavo naj navedem, da je zadnjem času izbruhnulo na plan več škandalov, v katerih je bila udeležena svetovna in tudi domača RKC. V njih so bila uničena življenja mnogih ljudi, ki so ji zaupali. Toda RKC jih je tako rekoč pustila na cedilu in svojih dejanj še ni popravila oziroma se je le delno opravičila. Včasih je dajala občutek, kot da sicer želi obvarovati svoje ljudi, a hkrati vse skupaj pomesti pod preprogo. Hudo vprašljivo vedenje za tako

častivredno ustanovo. Ali je potem res najbolj pomembno za RKC, da napada umetnike zaradi njihovih sicer ekstremnih stvaritev, medtem ko se po svetu dogaja veliko nepravilnosti tudi v njenih vrstah?

7 LITERATURA

1. Bulc, Gregor. 1999. Afera Strelnikoff kot moralna panika. *Časopis za kritiko znanosti* (195/196): 201-224.
2. --- 2004. *Proizvodnje kulture*. Maribor: Subkulturni azil Maribor.
3. Cestnik, Branko. 2004. Siddharta satanistična? *Družina*, 14. marec. Dostopno prek: <http://www.druzina.si/icd/spletnastran.nsf/all/E1D9AF927514329FC1256EDE0041E5E1?OpenDocument> (30. julij 2011).
4. Drugi vatikanski cerkveni zbor. 1965. Pastoralna konstitucija Gaudium Et Spes – Veselje in upanje – O cerkvi v sedanjem svetu. V *Družbeni nauk cerkve* ur. Janez Juhant in Rafko Valenčič. 320-351. Celje: Mohorjeva družba.
5. Du Noyer, Paul. 2004. *Enciklopedije glasbe*. Radovljica: Didakta.
6. Dunn, Sam, Scott McFayden in Jessica Joy Wise. 2005. *Metal: A Headbanger's Journey*. Dokumentarni film. Sevilla Pictures: Warner Home Video.
7. Encyclopedia. 2008. *Gospel music*. Dostopno prek: http://www.encyclopedia.com/topic/gospel_music.aspx#1-1E1:gospelmu-full (17. avgust 2011).
8. Fakulteta za družbene vede. 2011. *Navodila za urejanje znanstvenih in strokovnih besedil na fakulteti za družbene vede*. Ljubljana: FDV.
9. Frith, Simon. 1986. *Zvočni učinki : Mladina, brezdolje in politika rock and rolla*. Ljubljana: Univerzitetna konferenca ZSMS.
10. Heng Hartse, Joel. 2011. A History of Christian Rock. Carol Stream: *Christianity Today Magazine*, 10. maj. Dostopno prek: <http://www.christianitytoday.com/ct/music/commentaries/2011/christianrock.html> (17. avgust 2011).

11. Ihan, Alojz. 2000. *Deset božjih zapovedi*. Ljubljana: Študentska založba.
12. Juhant, Janez. 1994. Sto let katoliškega družbenega nauka. V *Družbeni nauk cerkve*, ur. Janez Juhant in Rafko Valenčič, 9-31. Celje: Mohorjeva družba.
13. Jurc, Ana. 2010. *Vatikanski odpustek za Johnovo bogokletno izjavo*, 13. april. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/kultura/glasba/vatikanski-odpustek-za-johnovo-bogokletno-izjavo/227915> (20. julij 2011).
14. Kerševan, Marko. 1970. *Religija in sodobni človek*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
15. Kremžar, Marko. 1998. *Izhodišča in smer katoliškega družbenega nauka*. Ljubljana: Družina.
16. Lekić, Ksenija. 1998. Lov na Strelnikoff. Celje: *Novi tednik*, 9 (5. marec).
17. Luthar, Breda. 2008. *Proizvodnja slave: Politika v popularni kulturi*. Ljubljana: Založba FDV.
18. Matos, Urša. 2004. Peter Mlakar. Ljubljana: *Mladina* (26). Dostopno prek: http://www.mladina.si/te dnik/200426/clanek/sve-kdo_je_kdaj--ursa_matos/ (31. julij 2011).
19. MMC. 2003. *Skupina Laibach oskrunila cerkvico?*, 18. avgust. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/slovenija/skupina-laibach-oskrunila-cerkvico/8647> (1. avgust 2011).
20. Modic, Max. 2008. V (verskih) čustvih se zlomimo. *Mladina* (20). Dostopno prek: [http://www.mladina.si/te dnik/200820/v_\(verskih\)_custvih_se_zlomimo](http://www.mladina.si/te dnik/200820/v_(verskih)_custvih_se_zlomimo) (31. julij 2011).
21. Moore, Michael. 2002. *Bowling For Columbine*. Dokumentarni film. United Artists: Dog Eat Dog Films.
22. New Advent. 2011. *The List Of Popes*. Dostopno prek: <http://www.newadvent.org/>

- cathen/12272b.htm (25. avgust 2011).
23. Ozmec, Sebastjan. 2002. Intervju s Igorjem Nardinom: Zlo iz kokona. *Mladina* (43). Dostopno prek: <http://www.mladina.si/tebnik/200243/clanek/noctiferia/> (29. julij 2011).
24. --- 2003. Blasfemija po slovensko. *Mladina* (39). Dostopno prek: http://www.mladina.si/tebnik/200339/clanek/kul--glasba_in_cerkev-sebastijan_ozmec/ (31. julij 2011).
25. Petrovčič, Peter. 2003. Kar je Laibach umazal ... *Mladina* (34). Dostopno prek: <http://www.mladina.si/tebnik/200334/clanek/m-kum/> (31. julij 2011).
26. Pater Branko. 2010. Časopisni članek: Satanist zmore, satan ne. *Družina*, 5. september. Dostopno prek: <http://www.druzina.si/icd/spletnastran.nsf/all/957246AD6BE5B1C1C125779100310DB6?OpenDocument> (26. julij 2011).
27. Robertson, Pat . 2008. *Intervju s Brianom Welchom: Brian Head Welch Sits Down with Pat Robertson*. 8. oktober. Dostopno prek: <http://www.youtube.com/watch?v=XgMjN8gpXHY&feature=related> (27. julij 2011).
28. Sadgrove, Michael. 1987. Krščansko življenje. V *Velika verstva sveta*, ur. John-David Yule, 376-379. Koper: Založba Ognjišče.
29. Slatinek, Stanislav. 2010. *Kazniva dejanja in kazni. Sankcije v Cerкви*. Maribor: Slomškova družba.
30. Stankovič, Peter. 1999. ROCKERJI s konca tisočletja. V *Urbana plemena*, ur. Peter Stankovič, Gregor Tomc in Mitja Velikonja, 43-52. Ljubljana: Študentska založba.
31. Stanković, Peter. 2006. *Politike Popa*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
32. Strinati, Dominic. 1996. *An Introduction to theories of Popular Culture*. London: Routledge.
33. *Sveto pismo Stare in Nove zaveze*. 1975. Ljubljana: Britanska biblična družba.

34. Stres, Anton. 1991. *Oseba in družba*. Celje: Mohorjeva družba.
35. Tomc, Gregor. 2003. Večji od ljubljanske nadškofije. *Delo*, 18. november. Dostopno prek: <http://delo.si/arhiv/iskalnik> (31. julij 2011).
36. Zahn, Paula 2005. *Korn Guitarist Quits Band - Now Born Again Christian*, 30. avgust. Dostopno prek: <http://www.youtube.com/watch?v=dymhp-9WZdI> (26. julij 2011).